

הערות והארות
בתורת מרן האור לציון יתקבלו במייל
a7205308@gmail.com



גליון 75
פרשת נח
תשפ"ז

לתרומות והנצחות
ומסירת שמות לברכה והצלחה
a7205308@gmail.com

אור מציון

השיעור השבועי
מרן הגאון רבי בן ציון אבא שאול שליט"א
בית הכנסת אוהל רחל
רחוב פולנסקי ירושלים

מורינו הגאון רבי בן ציון אבא שאול שליט"א
ראש ישיבת אור לציון ירושלים

איסור אכילת תולעים

לא תולים שהם היו מעיקרא ומותרים, אך מעיקרא אין מקום לחשוש לפי רש"י.

ואמנם בדעת הרשב"א יש לדחוק, דכיון שזה נהיה עפר ממש לאחר י"ב חודש, הוא בטל וכליתא דמי.

הוכחה נוספת לחיוב בדיקה במיעוט המצוי, שיעור מיעוט המצוי

הר"ן מוכיח גם מהגמ' בחולין (סז), שתולעים שפרשו מהשיכר אסורים באכילה, אך אם לא פרשו מותר, ולכן אומרת הגמ' שבחושך אסור לשנות את היין, כי יש לחשוש שמא לא ראה ויצא תולעת וחזרה, והרי מדובר שלא ידע לפני כן שיש בכלל תולעים בחבית, ואפ"ה יש לחשוש כי זה מיעוט המצוי. הרי דמיעוט המצוי מחייב בדיקה.

ומכאן יצאה ההוראה שיש הרבה פירות וירקות שמצוי בהם תולעים שחייבים בדיקה, ואמנם יש מינים שבודאי יש בהם תולעים כגון החסה והכרוב קודם החסלט ובזה אין ספק שחייבים בדיקה, אך גם במינים שאין וודאות יש חיוב בדיקה.

ומהריב"ש בתשובה יש שמוכיחים שמיעוט המצוי היינו קרוב לחצי, שזה שיעור שמאוד ניכר. ואמנם קשה מאוד להניח שקרוב לחצי בהמות הם טריפה, כי הרי על טריפה הגמ' אומרת שזה מיעוט המצוי.

ובמשכנות יעקב כתב שעשר אחוז זה מיעוט המצוי, וכן פשטה ההוראה של הפוסקים בדור האחרון.

נידון הפוסקים מתוך מה משערים את המיעוט

ויש לדון, באופן שהביאו לפניו חבילות של ירקות שבתוכם בודאי יש תולעים, אך אם אוכל מעט אין מיעוט מצוי שיהיה בו תולעת, ולדוגמא אם לוקח חבילת חסה חסלט שמסתבר שיש בה איזה זבוב, אך כשאוכל עלה אחד אין אפילו מיעוט מצוי, האם יש לחייבו בבדיקה כיון שבקנייה הזאת יש תולעים, או שבאכילתו עכשיו אין מיעוט מצוי ופטור.

והגר"ש אלישיב זצ"ל הכריע שצריך לבדוק לפי כמה שהוא רגיל לאכול, ואם בשיעור שרגיל לאכול יש מיעוט מצוי צריך לבדוק. אמנם הגר"ש ז"א אוערבך זצ"ל סבר שלא מסתבר לשער כך, ונשאר בזה בספק.

היתר הרשב"א לבשל התולעים, היתר אכילה ע"י טחינה

ונהג בדורות עברו סבלו מאוד מתולעים, עד שהיה פירות שלא היה אפשר לאוכלם כלל (והאור החיים סבר שזה התגברות של הסטרא אחרא). ולכן הראשונים חיפשו פתרונות איך כן יהיה שייך לאכול.

חיוב בדיקה בתולעים במיעוט המצוי

בוידוי של רבינו ניסים גאון אומרים "אכלנו פירות שצריכים בדיקה מתולעים ולא בדקנו, ונתחייבנו על כל אכילה חמשה מלקויות", והיינו שמסדר הוידוי (שאנו ר' ניסים גאון) סבר שיש פירות שחייבים לבדוקם לפני אכילתם, כי זה מיעוט המצוי.

מצינו כיוצ"ב שהסכימו רש"י וכל הראשונים שבהמה שנשחטה שיש רוב שאינה טריפה (ולכן חלבה מותר), מ"מ צריך לבדוק את הריאות שלה (שאפשר רק לבדוקה לאחר השחיטה) כיון שזה מיעוט המצוי.

שורש הדברים מבואר בגמ' בחולין (נח:), בתמרים שנמצאים בכד אומר שמואל שלאחר י"ב חודש מותרים באכילה, כי תולעים שהשריצו בתוך פרי תלוש מותרים כל עוד שלא פרשו מהפרי, ולאחר י"ב חודש בודאי שהתולעים שהיו כבר אינם והחדשים הם בתוך הפרי.

רש"י סובר שמדובר שהתמרים התליעו קודם שהכניסו אותם לכד, ולכן בתוך י"ב חודש אסורים דחוששים שנשארו מהתולעים שכבר יצאו מהפרי, ורק לאחר י"ב חודש מותר כי התולעים שעכשיו נמצאים הם נשארו בתוך הפרי.

אמנם הרשב"א (תורת הבית הקצר בית ג' שער ג' ובשו"ת ח"א סי' קיג) וכן בר"ן בחולין (שם) חלקו על רש"י דלא יתכן לפרש שמדובר שהתולעים כבר התליעו, דא"כ למה מדברים דווקא על תמרים, הרי בכל הפירות זה כך.

ולכן פירשו שמדובר בתמרים דווקא, כי תמרים אסורים באכילה תמיד אא"כ שהו בכד י"ב חודש, אבל בתוך י"ב חודש אסור לאוכלם בלא בדיקה. ומזה הוכיח הרשב"א שאסור לאכול תולעים שיש בהם מיעוט המצוי בלא בדיקה. וכן בביאור הגר"א בסי' פד על פסק השו"ע שפסק כהרשב"א וסייעתו, ציין שזה פירוש הגמ' הנ"ל.

הוכחה בפירוש רש"י מגוף דברי הגמ'

ואמנם כדעת רש"י יש להוכיח מגוף דברי הגמ', דהנה התולעים שהיו מתחילה אמנם בתוך י"ב חדש הם מתו, אך לא מסתבר לומר שלא נשאר כלום, ועכ"פ נשאר ממנו משהו ויש לאסור מצד חצי שיעור, וצ"ב דברי הגמ' שמתירה לאכול את התאנים.

ונראה שלכן פירש רש"י שלא מדובר שהתמרים היו אסורים, אלא מדובר שבפתיחת החבית רואה תולעים, וממילא כשפותח בתוך י"ב חודש ורואה תולעים יש לתלות שהם היו מעיקרא, אך לאחר י"ב חודש

קושיית הארץ צבי שלא יצטרכו לבדוק דהוי מתעסק

הארץ צבי (ח"ב סי' מא) הקשה, דהרי בכל התורה כולה מתעסק מותר, וכל האיסור הוא כשעושה מעשה בכוונה, חוץ ממתעסק בחלבים ועריות שאסור כיון שנהנה, כי הסיבה שמתעסק פטור הוא משום שאינו נחשב מעשה, אך כשגופו נהנה מזה הוא נחשב מעשה וחייב, והרי האוכל פרי עם תולעים הרי אינו נהנה מהתולעים וזה דבר מאוס בעיניו, ולמה שיהיה אסור לאכול פרי שיש בו תולעים בלא בדיקה הרי מתעסק מותר.

ומחדש הארץ צבי, שיש עשה בתורה של "והבדלתם בין החיה הטמאה לטהורה.. ולא תשקצו", ומלבד הלאו של אכילת שרצים יש גם עשה, ובאמת מי שלא בדק אינו עובר על לאו של אכילה, אך עובר על עשה של "והבדלתם" שאדם מחוייב להפריש עצמו מתולעים גם באופן שלא יהיה לאו. [והיינו שהציווי הוא לא על עצם האכילה, כי אין כאן מעשה כשמתעסק, אלא יש עשה שיפריש עצמו מאכילה כזו].

אך מהמסדר של הודיו ביום כיפור שהובא בתחילת השיעור מוכח לא כך, דהרי כותב שחייב מלקות שמגיע על לאו, ולפי הארץ צבי אינו עובר כלל על לאו.

ואמנם זה חידוש גדול מה שהארץ צבי מחשיב את זה למתעסק, דהנה יש ב' סוגים של מתעסק, הראשון שבכלל לא ידע שעושה איזה פעולה, והשני שיודע את הפעולה שעושה אך אינו יודע שהפעולה היא של איסור, כגון שתולש פרי וחושב שהוא תלוש והוא באמת מחובר, וכן מעביר ד' אמות ברה"ר שחושב שנמצא ברה"י.

ומעתה הרי באכילת תולעים, הרי יודע את הפעולה שהוא עושה, כי הרי יודע שהוא אוכל את הדבר שלפניו, ורק יש לטעון שהוא לא יודע שאוכל דברים של איסור (המתעסק השני הנ"ל), והרי אם זה רוב תולעים קשה לומר שאינו יודע, כי הרי יש צד שיש כאן איסור, ואפילו שאינו רוצה באיסור ומקווה שאין כאן איסור זה לא מועיל, כי יודע שיש סיבה שיהיה כאן איסור.

אמנם על מיעוט המצוי, יש מקום לקושיה של הארץ צבי, שהרי אינו יודע שעושה איסור. וצ"ל בדעת הרשב"א שכמו שחוששים למיעוט המצוי שיש תולעים במה שאוכל, כן חוששים שזה נחשב שיש לו ידיעה שיש איסור.

[א.ה. לפי דברי הרב שליט"א אם בדק ובאמת היה תולעים לא נחשב לאיסור, כיון שהוא מתעסק, ורק אם לא בדק מחשיבים אותו כאילו הוא יודע שיש איסור. אמנם שיטת רעק"א (בשו"ת קמא סי' ח') שאף שמתעסק פטור ממלקות, אך יש לו איסור מן התורה, ולפי דבריו אין מקום להקל בזה, ואף אם בדק ועבר צריך לעשות תשובה].

הרשב"א (בתורת הבית שם ונפסק בשו"ע סי' פד ס"ט) סובר שאם מבשל את הפרי מותר לאכול, כיון שיש רוב שאין כאן תולעים ומעמידים על חזקת היתר, ואינו יכול לבדוק כעת לאחר הבישול שלא ניכר התולעת. ויש להסתפק בכוונתו האם מדובר שהיה יכול לבדוק לפני כן אפ"ה מותר, או שמדובר באופן שלא היה לו אפשרות לבדוק ומתיר דווקא לאחר הבישול כיון שמצדף את הצד שהבישול המחה את התולעים וכבר אינם בריה.

ולפי"ז ק"ו אם טחן את הפירות שמותר, דהרי בטחינה אפילו אם בודאי היה שם תולעים שאסור לטחונם כי לא מבטלים איסור לכתחילה, אך אם טחן בדיעבד מותר לאכול כי האיסור הזה בטל, ובאופן של מיעוט המצוי לפי דברי הרשב"א מותר גם לטחון לכתחילה.

ומוסרים בשם הגרש"ז ריג"ז צ"ל שהיה המורה הוראה בבריסק, שאם מבשל את הירקות התולעים נמחים ומאבדים את צורתם ובטלים ברוב, כי כבר אינם בריה. אמנם החזו"א בדק את זה, ומצא שנשאר תולעים שלמים שאינם בטלים ברוב, ולכן אי אפשר לסמוך על היתר זה, אא"כ יש רוב שאין תולעים ולא היה אפשר לבדוק מקודם.

[א.ה. אמנם הרשב"א הנ"ל הזכיר שאפשר שהבישול מועיל להמחות אותם, וצירף את זה כצירוף לספק ספיקא, יעו"ש].

היתרי הפלתי - ביטול בתתק"ס, התולעת היא בריה שאין תחילתה איסור
הפלתי (סי' ק' סק"ב וד') מחפש לימוד זכות על העם שלא נוהגים לבדוק, כי יש דעות שסוברות שבדיקה בטלה בתתק"ס (960), ובדרך כלל יש כנגד התולעת שיעור כזה, וכמוכן שמדובר שהתולעים לא ניכרים בעיניים, כי כשניכרים הוא חייב להוציאם מיד.

עוד כותב שם הפלתי, שרוב התולעים הם התלעו בתלוש ואח"כ פירשו, ולא אומרים שבדיקה לא בטלה אלא אם היא מתחילתה איסור, וכאן היא הייתה בתחילה מותרת.

וביאור הדבר, דזה דבר מוסכם שבדיקה צריך להיות שתהיה מתחילתה איסור, אך כאן יש לחקור האם זה נחשב נוצרה בהיתר, או דיסוד הדבר שבדיקה לא בטלה דווקא כשמתחילתה היא אסורה היינו דהאיסור שיש לה הוא מצד עצמה ולא מסיבה חיצונית, ובתולעים הרי מצד עצמם הם אסורים ורק כשלא השריצו על הארץ התורה התירתם (וכך טוען החוות דעת שם).

ולמעשה גם הפלתי לא סומך על ההיתר שלו, וגם זה לא נוגע אצלנו, שרוב הפעמים התולעת ניכרת וצריך לפתוח את העיניים לראותה, ואין כאן בכלל את ההיתר של ביטול ברוב.

דברי חיזוק

ההרס של הס"א והתחזקות כנגד פגעי טכנולוגיה

התחיל לעבוד, לשלוט בעולם, עד שבא משה רבינו והוריד את עץ החיים מגן עדן לפה, אדם אומר אין לי כח ללמוד, זה שגעון, היה להט החרב המתהפכת ולא היה יכולת לבדוק בעץ החיים, ועכשיו הביאו לך את זה לכאן ואתה לא לומד.

לאחר שהנחש החטיא את האדם, הקב"ה ירד לעולם לעשות סדר, וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן לרוח היום. דבר הראשון הוא קילל את הנחש, ואיבה אשית בין האשה ובין זרעה. אומר הזוהר הקדוש

בפרשת השבוע קראנו על המאבק שבין אדם הראשון לסטרא אחרא, ולצערנו הסטרא אחרא הצליחה להשתלט על האדם, ועד שבאו אברהם יצחק ויעקב העסק היה נורא. הפרקי דרבי אליעזר כותב שכשהפסוק אומר ורדו בדגת הים ובעוף השמים שזה כולל המלאכים, ועדיין היה מלאך אחד שלא רצה שאדם הראשון ישלוט בו, ורכב על הנחש והחטיא את האדם, וכך הס"א שולט על העולם.

איוב צעק "ארץ נתנה ביד רשע" מה יהיה. אברהם אבינו לא צעק, הוא

הגדולים עכשיו במאבק חדש, כמה שנקרא בינה מלכותית, דיבר איתי יהודי לא מזמן שיש לזה בינה עצמית והוא מבין דברים מעצמו, אך זה מגוחך, משל לבן כפר שרואה סרט, הוא יחשוב שזה חי, אך מי שידע זה צירוף של הרבה תמונות. כך גם הבינה, היא צירוף של הרבה מידע, ולכן זה עובד מעצמו, אך אין כאן בינה אמיתית, ואין הדבר צריך לאומרו.

אך אומרים שאנשים בתרבות המערבית נהיים תלותיים בזה, להיות תלותי בדבר שאינו. פעם אמר יהודי גדול (אולי בדרך הלצה), איך נוצר המטוסים, כי היה אנשים בעלי רוח הקודש שידעו לעשות קפיצת הדרך, והצדיקים שחזרו ולמדו את הענין אבל לא היו בעלי דרגא כדי לעשות קפיצת הדרך, אך חזרו ולמדו עד שנעשה מזה מטוסים.

על דרך זה, במשך השנים היו אנשים שראו מראות לא טובות ומחשבות אסורות, ומזה נוצר בסוף הסרטים שיכולים לראות דברים לא טובים. וגם הבינה המלכותית זה תוצאה מהקליינטים של תרח, אנשים השתחוו לע"ז הרבה אנשים, וגם בדורות האחרונים היו אנשים שהבינו שזה כלום והתעקשו להמשיך, מזה נוצר הבינה, שאנשים מתקשרים נפשית להבל ולתוהו.

וכמו שדיברנו, הסוף של זה הוא אבדון, וכמו שהתקשורת האלקטרונית הובילה מליוני בני אדם לאבדון. ואנחנו בני ישראל לא קשורים לזה, ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, אבל תראו מה זה עשה בעולם, אנשים נהפכו להיות מבהיל על הרעיון, כי הס"א לא יכול לנהל את העניינים, וכשהוא מנהל הוא שר ההרס, יש לו רק כח של איבה - אויב האנושות.

לאנשים לא יהיה מזה לעשות עוד מעט, הכל יתנהל לכד, מה בני אדם יעשו, יעסקו בתורה שבכתב ובע"פ, רק זה מה שנשאר, עץ חיים היא למחזיקים בה, קביעת עיתים לתורה וקיום המצוות, אהבת ויראת ה'. זה לא רק אצל עם ישראל, זה נהפך בכל העולם, כי אנשים לא יכולים לסבול את הריקנות שיש להם. הס"א הגיעה באיחור, הוא הגיע לאחר שמשה רבינו נתן לנו את עץ החיים, והשאיפה לעבוד את הקב"ה תלך ותגבר.

יום יבוא וכל העולם כולו יכיר, שהתורה היא הפתרון היחידי איך לנהל את החיים. אנחנו אנשי החיים, ומאמינים בקב"ה שהוא אלקים חיים, ויודעים שהקומה הגבוהה בעולם היא קיום המצוות ולימוד התורה. יה"ר שנוכה לראות שיכירו וידעו כל יושבי תבל, כל יום אנחנו מבקשים, וכל החיים יודוך סלה, ובעלינו לשבח אנו מתפלל יכירו וידעו כל יושבי תבל, לטובתם ולמענם. והייתה לה' המלוכה. במהרה בימינו.

(באיכה) שאיבה זה ראשי תיבות איכה ישבה בדד העיר, רבתי עם הייתה רעה, שבחורבן בית המקדש בא לידי ביטוי האיבה הרעה שהנחש שנא את עם ישראל, את השראת השכינה בעולם, וכאן נתקיים האיבה.

נשאלת השאלה, הרי האיבה שה' קילל את הנחש הייתה לתועלת העולם ולהרע לנחש, ואיך יצא מזה שנהיה לנו יותר רעה והשטן מצליח בדרכו שהחריב את ביהמ"ק.

אמנם אנשים לא מבינים איך קוראים את תולדות העולם, ומה הנחש רצה לעשות. חז"ל אומרים שהנחש רצה לישוא את חווה, וכתוב עוד שהוא הטיל זוהמא ומזה נוצר קין, זה ודאי לא כפשוטו שהרי הוא בעל חי ואיך יכול לישוא אשה.

אלא הנחש ראה שאדם הראשון קיבל שליטה על העולם, הוא חמד את השליטה, הוא לא רצה להיות מחריב הוא היה בתחילה מלאך, כשהוא היה במקום שלו ונפל כתוב במדרש שהפיל יחד איתו את מיכאל, הוא היה במקום גבוה מאוד, והוא רצה לנהל את העניינים במקום אדם הראשון.

והקב"ה קילל אותו שכל מה שהוא יעשה יהיה חורבן ותוהו ובוהו, לא יהיה לו שום שליטה, כשעם ישראל חטא ובית המקדש הגיע למצב שהוא צריך להגיע לידי שונאיהם, השטן רצה שהוא ישלוט ולהקריב בו קרבנות, אך לא הצליח והרומאים החריבו את הכל. איכה ישבה בדד, זה תוצאה של הקללה על הס"א, יחד עם המעשים הלא טובים של עם ישראל. הקב"ה קבע שהוא שר החורבן וההרס. וחס וחלילה אם התוצאה הייתה שהוא היה שולט על בית המקדש, וזה הצלה לעם ישראל שבית המקדש נחרב.

בזמן האחרון יש התעוררות כנגד פגעי הטכנולוגיה. הם יצרו דברים לא טובים שמושכים את האדם לדברים לא טובים, לראיה אסורה והרהורים רעים, אמנם יש בזה גם חורבן לבן אדם, מי שמתמכר לזה נגמר לו החיים, זה הורס את החיים בכל העולם. למה זה ככה, כל דבר שמקלקל את הרוחניות של הקשר לקב"ה, מחריב לאדם את המשפחה והילדים, איך יש כזה חוק כזה. בארצות הברית מלא אנשים חולים במחלות נפש אמיתיות, כתוצאה מכאלו דברים.

הסיבה לזה, הוא ואיבה אשית, השטן יכול לעשות רק חורבן, הוא לא יכול לעשות דבר שמביא לסור מהקב"ה ויהיה בזה הצלחה גשמית. כתוב "כי הנה רחוקי יאבדו הצמתה כל זונה ממך", מי שמתרחק מהקב"ה נחרב לו החיים, הקב"ה קבע שהשטן לא יכול להסתדר עם האנושות, כל דבר שירצה לעשות זה חורבן.

